

грированный подход // Туристично-краєзнавчі дослідження. – 1999. – Вип.2. – С.84-86.

6.Плотичер Є.А. Слово о родном городе. – Харьков: Золотые страницы, 2009. – 200 с.

7.Світличний В.І. Доповідь на III Міжнародній науково-технічній конференції УкрДАЗТ «Транспортні коридори – соціально-економічні аспекти перебудови», 2001. – 186 с.

8.Скирда В.В., Зайцев Б.П., Парамонов А.Ф. Из глубины веков: К истории города Харькова. – Харьков: Рейдер, 2003. – 80 с.

Отримано 29.04.2010

УДК 34 : 332.143

І.Д.ФАРІОН, д-р екон. наук

Тернопільський національний економічний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Розглянуто перспективи розвитку туризму в західних областях України. Охарактеризовано необхідність та основні моменти стратегічного управління вказаним процесом. Наведено шляхи покращення інфраструктурного забезпечення туристично-рекреаційної сфери Тернопільщини на принципах логістичного управління.

Рассмотрены перспективы развития туризма в западных областях Украины. Охарактеризована необходимость и основные моменты стратегического управления указанным процессом. Приведены пути улучшения инфраструктурного обеспечения туристическо-рекреационной сферы Тернопольщины на принципах логистического управления.

The prospects of development of tourism are considered in the western regions of Ukraine. Described necessity and basic moments of strategic indicated process control. Resulted ways of improvement of the infrastructural providing of touristichesco-recreatsiynoi sphere of Ternopilshini on principles of logistic management.

Ключові слова: туризм, регіон, стратегічне управління, туристично-рекреаційна сфера, інфраструктурне забезпечення.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку сервісної економіки є розвиток туристично-рекреаційних послуг. Дане питання особливо актуальне для Карпатського регіону України, з наявністю тут цілого комплексу унікальних рекреаційних ресурсів, які не знаходять належного освоєння насамперед внаслідок недостатнього інформаційно-логістичного забезпечення їх ефективного використання.

Протягом останнього часу проблемам освоєння і розвитку туристично-рекреаційних зон України в економічній літературі приділяється все більше уваги. Зокрема, окремі аспекти наведеної проблеми знайшли відповідне відображення в науково-теоретичних дослідженнях В.Головатюк, В.Соловйова, О.Курбатова, Д.Новикова, Т.Скоробогатової, Р.Гиляревського, І.Родіонова, Г.Залаєва, В.Цветкової, Н.Чорненької, Б.Шарнопольського, Н.Нефедкина, І.Школи [1-6] та інших

відомих вітчизняних і закордонних вчених. Разом з тим, стан рекреаційно-туристичного комплексу України і досі перебуває в глибокому занепаді. Одним із шляхів покращення справ у галузі є активне впровадження логістичних методів управління його розвитком на базі вдосконалення інформаційного забезпечення.

Метою даного дослідження є аналіз стану інформаційно-логістичного забезпечення рекреаційно-туристичної діяльності в Україні, зокрема, в Карпатському регіоні, і напрацювання рекомендацій щодо його покращення.

Розвиток суспільства нерозривно пов'язаний з розвитком економіки. Змінюються не тільки методологія, організація та засоби виробництва, зазнає змін і сама його концепція. На початку приватнокапіталістичного способу виробництва, виходячи з надр феодального натурального господарства, капітал орієнтувався на нарощення обсягів діяльності. Вироблений товар реалізовувався без проблем, приносячи пристойний прибуток (період так званого первісного накопичення капіталу). Проте в міру насичення ринку той чи інший товар починав відчувати труднощі з реалізацією. На зміну економіці, орієнтованій на пропозицію, приходить економіка, орієнтована на попит. При цьому відбуваються також і деякі її модифікації. Якщо протягом XVIII-XIX ст. домінувала концепція системи стихійно регульованого ринку, то на початку 30-х років XX ст. проголошуються і успішно впроваджуються ідеї кейнсіанської моделі державного регулювання економіки. Однак протягом останніх десятиріч спостерігаються докорінні зміни і в цій моделі. Все більше економістів погоджуються з тим фактом, що епоха індустріальної економіки змінюється епохою сервісної економіки, яка характеризується насамперед підвищенням науково-практичного інтересу до проблем переходу національних економік промисловорозвинутих країн світу на інноваційний шлях розвитку, до нової економіки, яка базується на знаннях. Настання цієї епохи проголосив ще наприкінці 50-х років XX ст. відомий американський економіст Ф.Маклуп [2].

Індустріальна економіка передбачає отримання прибутку за рахунок насамперед нарощення обсягів виробництва продукції і її реалізації на ринку масовому споживачу. При цьому категорія «корисність продукту» ототожнюється з його здатністю задовольняти потреби споживача взагалі, або масового, середнього споживача. Управління бізнесом при цьому носить здебільшого «механічний» характер внаслідок строгої впорядкованості і занадто закостенілої ієрархічності організаційної структури. Технологія виробництва продукту є чітко визначеною і забезпечує перетворення сировини в готову продукцію з

головним завданням мінімізації витрат.

Сервісна економіка перш за все передбачає забезпечення найбільш повного задоволення особистих, тобто досить часто специфічних, запитів клієнтів відповідно до їх конкретних вимог, вподобань і смаків. Розв'язання вказаного завдання неможливе без постійного підвищення інтелектуального і загальноосвітнього рівня співробітників та забезпечення їх надійною, достовірною і своєчасною інформацією, насамперед комерційного характеру.

Разом з тим саме сфера послуг потребує радикальних змін щодо запровадження моделей і методів, які базуються на забезпеченні покращення сервісного обслуговування клієнтів на основі ефективного використання інформаційно-телекомунікаційних технологій. Станом на даний час послуги освіти, охорони здоров'я, банківські, консалтингові, телекомунікаційні, індустрії розваг, відпочинку і туризму виявляються на вершині піраміди потреб. Ефективне їх надання, покращення рівня і якості обслуговування вимагають врахування і реалізації принципів логістичного підходу.

Якщо для логістичних послуг, які надаються об'єктам обслуговування на відстані, основою є матеріальні потоки, а інформаційні, фінансові та інноваційні потоки виступають або в якості забезпечення матеріальних потоків, або в якості бази самостійних інформаційних, фінансових та інноваційних послуг, то для сервісної логістики основою виступають людські потоки. Всі інші потоки – матеріальні, інформаційні, фінансові та інноваційні, служать умовою для нормального, тобто такого, який відповідає запитам користувачів, рівня обслуговування цих потоків при дотриманні обмежень по їх сукупних витратах.

У цьому відношенні індустрія гостинності й туризм є тією сферою діяльності, де переплетення перерахованих потоків і складні схеми їх взаємодії вимагають адекватних логістичних систем управління в готельно-ресторанному і туристичному бізнесі.

Вказана відмінність в характері управління людськими потоками на різних стадіях їх формування, руху і перетворення, в тому числі і обслуговування, вимагає різних організаційних форм і методів, а також відповідних витрат при використанні не лише базової, але й інноваційної логістики, тобто при впровадженні логістичних новацій, або логістизації, сфери послуг населенню. Зокрема, в рекреаційному секторі, окрім планово-організованого туризму, відпочинку або лікування на основі завчасно куплених (або придбаних на місці) путівок важливо організувати цілий комплекс інфраструктурних послуг для прибуваючих в рекреаційні зони спонтанно, широко використовуючи для проживання приватний сектор.

Однак для залучення «диких» користувачів рекреаційних ресурсів і отримання максимально можливих прибутків від їхнього перебування у вказаному секторі, необхідно розвивати в ньому комплексну логістичну інфраструктуру. Це насамперед готельне і ресторанне господарство, транспортне обслуговування, підприємства побутового обслуговування, організація охорони правопорядку, інформаційні комунікації, торговельні підприємства, виробництво сувенірів, створення зелених зон і заповідників, атракціонів, пунктів прокату, пунктів медичної допомоги, екскурсивних послуг, тощо. Без цього істотно знижується рівень комфортності для відпочиваючих (рекреантів), зменшується рейтинг рекреаційного сектору, його конкурентоздатність і прибутковість. Саме тут з особливою актуальністю постає завдання знаходження оптимального варіанту узгодження перспективного розвитку регіональних систем життєзабезпечення з розвитком самого рекреаційного сектору.

Технологічні процеси в описаній економічній моделі пов'язані з поставкою послуг і роботою матеріально-сервісних систем. Управління в сервісній економіці характеризується гнучкістю, відкритістю, організацією і розвитком мережі, оперативністю прийняття рішень відповідно до ситуації, яка постійно змінюється.

При цьому обсяг реалізованих послуг (а відтак і отриманого прибутку) напряму пов'язаний із ступенем задоволення індивідуальних потреб клієнтів, що передбачає необхідність підтримання з останніми постійного інтерактивного контакту, на основі чого забезпечується неперервний контроль за якістю послуг, які надаються.

Що стосується послуг, які вимагають безпосереднього контакту виробників з їх споживачами, тобто тих, які неможливо транспортувати в інше місце, то умовою їх реалізації є утворення людських потоків (або споживачів до місця виробництва послуг, або виробників до місця знаходження споживачів).

В будь-якому випадку організація управління цими людськими потоками, формування їх руху і необхідної трансформації стають справою сервісної логістики в прямому розумінні цього слова, оскільки об'єктами управління і об'єктами обслуговування є одні і ті ж особи. Послуги, які їм надаються, відносяться до інфраструктурних логістичних послуг, оскільки з самого початку не представляють самі по собі цінності для споживачів цих послуг, а сприймаються ними як вимушена умова для отримання інших дійсно потрібних їм послуг.

Наприклад, туристи заради отримання необхідного їм туристичного продукту (рекреаційних ресурсів, вражень від відвідання знаменних пам'яток і екскурсій, екстремальних вражень і відчуттів тощо)

сплачують і отримують в процесі переміщення до туристичного продукту споживання цілий ряд проміжних інфраструктурних послуг:

- проїзд (інколи кількома видами транспорту);
- проживання і харчування в дорозі;
- проживання і харчування в готельних комплексах і місцях відпочинку;
- огляд знаменних пам'яток;
- лікування;
- екскурсійні поїздки і т.д.

Однак багато з перерахованих проміжних послуг навряд чи зацікавили б туристів, якби вони не забезпечували б кінцевий (сумарний) ефект від туру, тобто безпосереднє отримання туристичного продукту в його різноманітних формах [3].

Розвиток національного ринку туристичних послуг у сучасних умовах господарювання відноситься до пріоритетних напрямків економічної політики держави. Туризм забезпечує значний внесок в економіку держави, забезпечує створення нових робочих місць, знайомить відвідувачів з культурним, історичним надбанням населення регіону та природним середовищем його існування.

Якщо у 1950 р. кількість міжнародних відвідувань дорівнювала 25 млн., то у 1970 р. їх кількість зросла до 165 млн., у 2003 – до 694 млн., а на 2020 р. прогнозується 1,5 млрд. міжнародних подорожей [4]. При цьому розвиток туризму ще далекий від асимптоти; ознак насичення попиту ще не спостерігається. Однак вже сьогодні з'являється необхідність забезпечення раціонального управління все зростаючим потоком туристів, особливо в регіональному аспекті, що зумовлено особливостями надання даного виду в різних регіонах України [5, 8]. Актуальність окреслених проблем значно підсилюється в світлі проведення чемпіонату Європи по футболу в 2012 р. і очікуваним у зв'язку з цим напливом туристів.

Нагальність розв'язання питань розвитку ринку туристичних послуг стосовно західних областей України зумовлена також особливостями структури народногосподарського комплексу даного регіону. Тернопільська область, як і ряд суміжних областей, за виключенням хіба що Львівської, відноситься до сільськогосподарських, і в більшості останніх досліджень видних науковців розглядається як одна з найменш перспективних з точки зору забезпечення темпів економічного росту [1]. Однак ми дозволимо собі не погодитись з такою постановкою проблеми. Справа в тому, що при оцінці можливостей розвитку економіки в територіальному аспекті насправді розглядаються не так резерви економічного зростання, як наявність економічного потенціала

лу, що насправді є хоча і взаємопов'язаними, однак абсолютно не тотожними поняттями. Крім того, в наведених дослідженнях оцінюються насамперед перспективи зростання обсягів промислового виробництва, тоді як аналіз світових тенденцій переконливо свідчить про заміну економіки індустріального типу сервісною економікою, однією із домінуючих рис якої є зміщення пріоритетів в бік сфери послуг. З цієї точки зору саме області західної України, в тому числі Тернопільська, відзначаються найбільшими перспективами в плані розвитку туризму. Беззаперечними аргументами тут виступає і географічна близькість до країн Європейського співтовариства, і зростаючий пізнавальний інтерес щодо етносу Карпатського регіону з його розмаїттям національних колоритів, зокрема до таких специфічних народностей, як гуцули, бойки, лемки, і вища за середньоукраїнську міграція населення, яка спостерігається не тільки в останні десятиріччя, і й протягом всього двадцятого сторіччя.

Разом з тим слід погодитись з думкою, що належна організація туризму можлива лише за умови реалізації вимог стратегічного управління [6].

Стратегічне управління регіональним розвитком туризму дозволяє врахувати наступні моменти: отримати уявлення про стан економіки туризму і рівень розв'язання соціальних проблем на конкретний момент часу; спроєктувати на майбутнє сучасні тенденції в розвитку туризму; намітити стратегічні цілі, до досягнення яких повинні прагнути відповідні суб'єкти управління; узгодити поставлені цілі з обсягом і структурою всіх видів ресурсів, які вимагаються для їх досягнення; пов'язати в єдине ціле державні й регіональні програми розв'язання найважливіших економічних і соціальних проблем, які стоять перед регіоном, суб'єктами державного управління і місцевими органами управління в питаннях розвитку туристичної діяльності; забезпечити комплексне, координоване включення бюджетно-податкових і грошово-кредитних інструментів в механізм досягнення стратегічних задач розвитку туризму.

Потрібно розробляти плани (програми) розвитку туризму не тільки на рівні держави, регіону, але і на рівні муніципального утворення (місто, район, селище). Дана пропозиція продиктована наступними причинами: план розвитку туризму повинен забезпечувати регулювання муніципального утворення, містити шляхи і умови для його розвитку; в умовах докорінних соціальних перетворень, які передбачають адаптацію структур муніципального утворення до потреб ринкової економіки, даний план є інструментом, здатним консолідувати зусилля адміністрації і населення в розв'язанні проблем розвитку території;

розробка плану направлена на вдосконалення адміністративно-територіального управління розвитком туризму, сприяє зміцненню взаємовідносин з громадськістю, створює єдиний вектор зусиль всіх активних сил муніципального утворення.

На теренах Тернопільської області розроблено 12 туристичних маршрутів загальнодержавного значення. На території області знаходяться унікальні визначні пам'ятки, такі як друга за величиною в Європі спелеологічна печера (с.Кривче), дністровський каньйон, ряд славетних замків і фортець (вишневецький, теребовлянський), знамениті лікувальні води (в районі м.Гусятин, с.Скоморохи, с.Микулинці), інші унікальні природно-заповідні ландшафти з потужними рекреаційно-оздоровчими властивостями. Однак хочеться звернути увагу на необхідність покращення інфраструктурного забезпечення розвитку туризму в регіоні, зокрема, в частині його інформаційної складової. Багато загальновідомих популярних туристичних маршрутів європейських країн, які переживають справжній туристичний бум, насправді поступаються з багатьох питань можливостям досліджуваного регіону, і набули такого розквіту лише завдяки вдало організованій і зміло проведеної рекламній компанії. Тому адміністрації Тернопільської і ряду прилеглих областей України слід активізувати діяльність в окресленому напрямі роботи.

Зараз на загальнодержавному рівні задекларовано режим максимального сприяння розвитку туризму. Зокрема, планується деяке послаблення податкового тиску на підприємства готельного господарства. Звичайно, впровадження таких заходів ініціюватиме зростання інвестицій в туристичний бізнес. На теренах західної України стосовно даної сфери господарювання найбільшою активністю відзначається мале підприємництво. Враховуючи особливості ведення бізнесу даних форм господарювання та важливість розвитку туризму в реаліях сьогодні, вважається доцільним забезпечити повне звільнення від податків суб'єктів малого підприємництва, зайнятих в туристичній індустрії.

Важливим аспектом формування регіональних програм розвитку туризму повинно бути забезпечення їх тісного взаємозв'язку з програмами розвитку інших галузей і виробництв, особливо галузей матеріального виробництва. Мова йде насамперед про недопущення можливого забруднення навколишнього середовища, забезпечення збереження унікальних екологічних і курортно-лікувальних зон областей західного регіону України, що сприятиме подальшому розвитку туризму в досліджуваному регіоні.

1. Головатюк В.М., Соловйов В.П. Проблеми поліпшення інноваційної сприятливості національних економік // Регіональна економіка. – 2009. – №1. – С.89-98.

2. Информатика как наука об информации: Информационный, документальный, технологический, экономический аспекты / Р.С.Гиляревский, И.И.Родионов, Г.З.Залаев, В.А.Цветкова и др.; Под ред. Р.С.Гиляревского; авт.-сост. В.А.Цветкова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2006. – 592 с.

3. Курбатов О., Новиков Д., Скоробогатова Т. Логистика в сфере услуг населению // РИСК. – 2009. – №2. – С.170-176.

4. Розвиток туристичного бізнесу регіону / За ред. проф. І.М.Школи. – Чернівці: Книги - XXI, 2007. – 297 с.

5. Чорненко Н.В. Організація туристичної індустрії. – К.: Атака, 2009. – 392 с.

6. Шарнопольский Б., Нефедкина Н. Стратегическое управление развитием санаторно-курортной отрасли города-курорта Сочи // РИСК. – 2009. – №3. – С.200-202.

Отримано 14.05.2010

УДК 338.48 (477)

О.Д.СТЕШЕНКО, канд. екон. наук, А.Ю.ІЛЬЄНКО

Харківська національна академія міського господарства

ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Розглядається сучасний стан економічної стратегії розвитку туристичної галузі в Україні. Пропонуються шляхи вирішення наявних проблем та рекомендації щодо вдосконалення розробки стратегічного плану розвитку туризму в Україні.

Рассматривается современное состояние экономической стратегии развития туристической отрасли в Украине. Предлагаются пути решения существующих проблем и рекомендации по усовершенствованию разработки стратегического плана развития туризма в Украине.

To considered the current state of economic development strategy for tourism in Ukraine. Proposed solutions existing problems and recommendations for improvement to develop a strategic plan for tourism development in Ukraine.

Ключові слова: стратегія розвитку туристичної галузі, туристична індустрія.

Актуальність дослідження полягає в тому, що питання розвитку туризму стоять в ряді першочергових серед завдань економічного піднесення країни. Реалізація стратегічних проєктів дозволить здійснити відповідну переструктуризацію діяльності туристичної галузі у взаємозв'язку з напрямками соціально-економічного життя держави, дасть можливість зорієнтувати населення, владні, управлінські та бізнесові структури та комплексний підхід до забезпечення ефективного використання переваг і можливостей вітчизняної туристичної сфери, обумовлених природно-кліматичними умовами, національними традиціями та історичними особливостями, з урахуванням вимог щодо захисту довкілля та збереження і збагачення історико-культурної спадщини.